

*М. П. Соколик, канд. екон. наук,  
ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України*

## **ОЦІНКА ВИКОРИСТАННЯ НА СПОЖИВАННЯ І ЗАОЩАДЖЕННЯ НАЯВНОГО ДОХОДУ ДОМАШНІХ ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ**

Наявний дохід домашніх господарств (ДГ) становив у 2005–2010 рр. 78,2–76,4 % всіх доходів. У витратах ДГ на споживання і заощадження спостерігалася суттєва нерівність як у їх структурі, так і в розподілі приросту заощаджень між ДГ. Його частка у ДГ роботодавців і самостійно зайнятих зросла у 2005–2008 рр. відповідно з 3,8 до 10,6 % і з 6,8 до 38,9 %. Такі домогосподарства нагромаджували у формі нефінансових активів: частка ДГ роботодавців зросла з 1,4 % у 2005 р. до 16,1 % у 2009 р., ДГ самостійно зайнятих – з 44 до 57 %. Частка чистих заощаджень ДГ найманих працівників знизилася з 53 до 14 % у 2009 р., а нефінансових активів – з 26 до 16,5 %. Частка заощаджень одержувачів соціальних трансфертів майже не змінилася (становила 36 %) при значному зниженні їх частки у нагромадженні нефінансових активів: 28 проти 10 % у 2009 р. Отже, нерівність за економічними статками між домогосподарствами загострилася, а на приріст заощаджень значною мірою впливали й зміни у курсовій політиці.

Для оцінки нерівності у споживанні і заощадженні всіх ДГ і категорій ДГ за основним джерелом доходів використано середню і граничну схильність ДГ до споживання і заощадження. Середню схильність визначено як частку витрат на придбання товарів і послуг і відповідно приросту поточного заощадження у наявному доході ДГ. Гранична схильність характеризується часткою приросту споживчих витрат і відповідно часткою приросту заощаджень у поточному році порівняно з попереднім у прирості наявного доходу, тобто вона показує, як розподіляється одиниця приросту наявного доходу ДГ на споживання і заощадження (табл. 1).

Середня схильність ДГ до споживання у 2010 р. знизилася, до заощадження – зросла. У формі нагромадження приросту нефінансових і фінансових активів у 2008-2010 рр. вона становила відповідно 4,7; 1,6; 2,7 % і 3,5; 10,6; 15,8 %, тобто приріст заощаджень ДГ в основному забезпечувався приростом фінансових активів.

Схильність до споживання ДГ роботодавців зменшилася з 85 % у 2005 р. до 53 % наявного доходу у 2009 р., тобто витрати роботодавців не сприяли розширенню внутрішнього споживчого ринку. Аналогічна ситуація з витратами у ДГ з самостійно зайнятими працівниками. Їх схильність до споживання також зменшилася з 85 до 63 % наявного доходу. У ДГ одержувачів соціальних трансфертів, доходу від власності та інших доходів вона залишилася стабільною (85–86 %), але при зростанні цієї частки у передкризовий період до 91–92 %. У ДГ найманих працівників у 2007, 2008 і 2009 рр. схильність до споживання становила, відповідно, 96, 99 і 97 %

наявного доходу, тобто такі ДГ в основному майже весь наявний дохід витрачали на споживання і підтримували розвиток внутрішнього споживчого ринку.

Таблиця 1

**Середня і гранична схильність до споживання і заощадження домашніх господарств у 2005–2010 рр.**

Роки	2005	2006	2007	2008	2009	2010
<i>Середня схильність, % до наявного доходу</i>						
Схильність до споживання	84,7	87,8	89,9	91,8	87,9	81,4
Схильність до заощадження:	15,3	12,2	10,1	8,2	12,1	18,6
нефінансових активів	1,5	2,0	2,1	4,7	1,6	2,7
фінансових активів	13,8	10,2	8,0	3,5	10,6	15,8
<i>Гранична схильність, % до приросту наявного доходу</i>						
Гранична схильність до споживання		1,02	0,97	0,97	-0,03	0,58
Гранична схильність до заощадження:		-0,02	0,03	0,03	1,03	0,42
нефінансових активів		0,04	0,03	0,12	-0,69	0,07
фінансових активів		-0,06	0,01	-0,09	1,73	0,35

%

*Джерело.* Розраховано за даними Системи національних рахунків України і попередніх даних Держслужби статистики України за 2010 р. про доходи і витрати ДГ.

Основний приріст заощаджень у формі фінансових активів у 2008–2009 рр. отримали роботодавці, їх середня схильність до заощадження зросла у 2008–2009 рр. з 22,8 до 37,8 %; у самостійно зайнятих працівників вона становила 13 і 29,7 % наявного доходу. ДГ одержувачів соціальних трансфертів, доходу від власності та інших доходів також підвищили свою середню схильність до заощадження фінансових активів з 6,2 до 13,2 %, тобто вона перевищувала середню, що становила відповідно 3,5 і 10,6 % наявного доходу в цілому для всіх ДГ за ці роки. ДГ найманих працівників демонстрували найнижчу схильність до заощадження фінансових активів. Їх середня схильність до заощадження фінансових активів у 2008 р. порівняно з минулим роком зменшилася до (-1) % порівняно 3,2 % у 2007 р.; у 2009 р. становила тільки 2,7 % наявного доходу, що є набагато нижчою схильністю до заощадження фінансових активів за середню – 10,6 % у 2009 р. При зростанні середньої схильності всіх ДГ до заощадження фінансових активів до 15,8 % у 2010 р. порівняно з 2009 р. можна вважати, що основний приріст фінансових активів отримано за рахунок ДГ роботодавців і самостійно зайнятих працівників, що характеризує їх схильність до нагромадження.

Гранична схильність до споживання і заощадження ДГ у передкризовий період не мала стійкої тенденції до зростання. Аналіз середньої і граничної

схильності до споживання і заощадження ДГ показує, що всі домашні господарства економили на витратах для створення певного резерву коштів на випадок очікування погіршення ситуації на споживчому та інвестиційному ринках в Україні. Однак матеріальне становище домашніх господарств як у кризовий, так і посткризовий періоди не стало настільки гострим, при якому подальший розвиток споживчого ринку при існуючих умовах ставав би неможливим.

Соколик, М.П. Оцінка використання на споживання і заощадження наявного доходу домашніх господарств [Текст] / М.П. Соколик // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України [Текст] : збірник тез доповідей XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції (27–28 жовтня 2011 р.) : у 2 т. – Суми : УАБС НБУ, 2011. – Т. 1. – С. 156-157.